

JAZYK A SLOVNÍK

VYBRANÉ LINGVISTICKÉ STUDIE

FRANTIŠEK ČERMÁK

KAROLINUM

Jazyk a slovník

Vybrané lingvistické studie

prof. PhDr. František Čermák, DrSc.

Vydala Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum
Redakce Lenka Ščerbaničová
Jazyková spolupráce Peter Jensen
Obálka Jan Šerých
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
Vydání v tomto souboru první

© Univerzita Karlova v Praze, 2014

© František Čermák, 2014

ISBN 978-80-246-2660-4

ISBN 978-80-246-2672-7 (online : pdf)

Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum 2015

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

Předmluva	7
A LINGVISTIKA, JEJÍ OSOBNOSTI A ZÁKLADNÍ POJMY	9
1 Lingvistika a její klasikové	11
Pražská škola dnes	12
Ferdinand de Saussure and Prague Linguistic Structuralism	22
Ferdinand de Saussure a Pražská škola	35
Ferdinand de Saussure. Jak ho známe (a neznáme) sto let po jeho smrti	46
Hledač podstaty jazyka Vladimír Skalička	59
Vladimír Skalička	71
Vachkův slovník Pražské školy	76
Typology of the Germanic Languages with Special Reference to Dutch	79
2 Některé základní lingvistické pojmy	109
Synchrony and Diachrony Revisited: Was R. Jakobson and the Prague Circle Right in Their Criticism of de Saussure?	110
Profusion or Lack of Functions?	119
Lexikální opozice, paradigma a systém.	125
Centrum a periférie ještě jednou	138
Linguistic Units and Text Entities: Theory and Practice.	148
Diskrétní jednotky v jazyce: případ cirkumfixů	158
Obecný subjekt (objekt) a jeho lexikální vyjádření: anglické <i>one</i> , německé <i>man</i> , francouzské <i>on</i> a české <i>člověk</i>	178
Kauzativa	185
Modality in Czech and English: Possibility Particles and the Conditional Mood in a Parallel Corpus	193
3 Lexikon, jeho aspekty a pojmenování	201
Paradigmatika a syntagmatika slovníku: možnosti a výhledy.	202
Podstata valence z hlediska lexikologického.	226
Jazyková nominace: povaha a souvislosti některých univerzálií v sémantice a morfologii (polysémie, derivace a kompozice)	243
Types of Language Nomination: Universals, Typology and Form	251
České prefixy verbální.	261
Systém, funkce, forma a sémantika českých předložek	282
Lexis in Spoken and Written Language	299
Polysémie a kolokace: případ adjektiva <i>měkký</i>	304
Poznámky k interpretaci významu ve slovníku.	331

Lexikon nebo syntax? <i>Nechce se mi a sestry její</i>	338
Desatero slovníkářovo	362
4 Sémiotika lexikonu	363
Sémiotika slovníku	364
Semiotical Lexicon and Dictionary	373
Index a indexálnost v jazyce: některé poznámky	386
Functional System and Evaluation	392
5 Lexikální kombinatorika	401
Combination, Collocation and Multi-Word Units	402
Syntagmatika slovníku: typy lexikálních kombinací	409
Víceslovná pojmenování typu verbum – substantivum v češtině (Příspěvek k syntagmatice tzv. abstrakt)	417
Partikule, jejich syntagmatika a kumulace v mluvené češtině	436
Syntagmatika, kombinace a kumulace konjunkcí	447
B SOCIOLINGVISTICKÉ PŘÍSPĚVKY A JINÉ	455
Preskriptivismus: Variabilita versus stabilita, faktory a problémy	458
Prescriptivism, Variability and Stability	466
Obecná a spisovná čeština: Poměr, funkce a metodologie	471
Obecná čeština: je součástí české diglosie?	477
Mezinárodní jazyky	489
Minor Languages in Today's Europe: The Czech Case	493
Jazyk a statistika	499
Staronové pojmy naší doby: nakolik nás poznamenávají? Esej k zamyšlení	503
A Brief English Summary	507
František Čermák. Bibliografie 1963–2013	509

PŘEDMLUVA

Tato kniha je výběrem z celého mého lingvistického díla na úrovni studií a článků (celkem 45). Obsahuje práce z padesátiletého období let 1963–2013 psané česky a anglicky, které vyšly na mnoha místech, doma i v cizině; pro mnohé z nich platí, že nejsou vždy dobře dostupné (i proto tato edice). Snaží se tak podat představu o odborných zájmech autora, které zasahují do řady oblastí a subdisciplín, i když tu v zásadě nejsou práce z oblasti frazeologie, slovo-tvorby a korpusové lingvistiky, které je třeba hledat jinde (viz mj. knihy *Frazeologie a idiomatika česká a obecná* a *Morfematika a slovo-tvorba češtiny*, a další knihy, více v připojené bibliografii). Cílem vydání tohoto výboru je pak také snaha zpřístupnit tak různé příspěvky z oblasti synchronní lingvistiky takovým způsobem, aby začaly dávat smysl až jeden vedle druhého, ve své celistvosti a zároveň pestrosti, a bylo vidět, jak se do značné míry doplňují. Z příspěvků je dobře zjevné, že některé vznikaly ještě v době předkorpusové, pozdější pak už naopak z existence zvláště Českého národního korpusu, jehož budování stál autor po dvě desetiletí v čele, vydatně čerpají, zde i v řadě knižních publikací.

Tuto knihu je ale třeba vnímat též jako doplněk a protiváhu především větších a knižních publikací z oblasti řady slovníků frazeologických, frekvenčních, autorských i dvoujazyčných (se vztahem mj. k nizozemštině, finštině, laoštině), knih z oblasti lexikologie a sémantiky, lingvistické metodologie i obecné lingvistiky a lingvistiky konkrétních jazyků (nizozemská mluvnice a ve spoluautorství i finská mluvnice) a překladů zakladatelů moderní lingvistiky F. de Saussura a L. Hjelmsleva z francouzštiny a dánštiny do češtiny, ponecháme-li stranou spolu-účasť na učebnicích a různých příručkách, popř. edicích díla (V. Skaličky, ve spoluautorství).

Obsahově se tu čtenáři nabízejí příspěvky z obecné lingvistiky, jejího základního pojmosloví, viděného především prizmatem strukturní lingvistiky a Pražské školy, lexikonu v jeho různých aspektech, včetně jeho kombinatoriky, jazykové sémiotiky a další příspěvky na různá témata, mezi něž patří mj. ty, které jsou orientované na adresu českého preskriptivismu aj. Průběžně se tu věnuje pozornost více jazykům, zdaleka ne však pouze češtině.

Kniha je rozdělena do tří základních oddílů, přinášejících příspěvky obecně lingvistické, lexikologické a sociolingvistické, doplněné několika dalšími, které stojí tematicky mimo. Jednotlivé oddíly se přitom uvnitř dále dělí na užší oddíly.

Za pomoc s přípravou a úpravou vstupních příspěvků patří můj velký dík dr. Renatě Novotné, CSc.

František Čermák

A LINGVISTIKA, JEJÍ OSOBNOSTI A ZÁKLADNÍ POJMY

1 LINGVISTIKA A JEJÍ KLASIKOVÉ

Tento oddíl zachycuje aspoň zčásti pozornost věnovanou především *Ferdinandu de Saussurovi*, otcí moderní lingvistiky, vyplývající z dlouholetého zájmu o jeho dílo, o jeho překlad do češtiny doprovázený řadou komentářů, poznámek a studií (vydaný u nás neobvykle už třikrát, což je mimořádný doklad jeho stálého vlivu), o jeho vztah k Pražské škole, resp. její vztah k němu. Na to navazuje původně úvodní studie k českému vydání *slovníku Pražské školy* a dva příspěvky věnované zásadnímu pokračovateli a jednomu z největších českých lingvistů, strukturalistovi *Vladimíru Skaličkoví*. Interpretace známé Skaličkovy typologie se promítá do studie o *typologii germánských jazyků*.

V této souvislosti je třeba připomenout i druhý strukturalismus, kodaňský, představovaný L. Hjelmslevem, jehož stěžejní dílo vyšlo zásluhou autora česky i u nás.

Vlastní zájem a autorův souvislý pohled na obecnou lingvistiku představuje kniha systematicky ji mapující *Jazyk a jazykověda* (vydaná v postupně doplňovaných třech vydáních).

PRAŽSKÁ ŠKOLA DNES

(In: *Přednášky z XXXVII. a XXXVIII. běhu LŠSS*, UK Praha 1995, s. 39–52)

1. Úvod

Je jistý paradox v tom, že hodnotit minulé události je mnohem snazší než ty, v nichž žijeme a jejichž jsme současníky i svědky. Pokoušíme-li se o to přesto, v našem případě o hodnocení současné, resp. poválečné Pražské školy, je potom mezi jejími novými příspěvky, které se na první pohled zdají nutně všechny vysoce individuální, obtížné rozlišit od sebe především ty rysy a přístupy, které jsou dnes přijímány v širším měřítku, tj. více než jediným odborníkem, a ty, které nejsou. Pouze ty první lze považovat za v jistém stupni reprezentativní pro dnešní pražské lingvisty a pouze jim jsou tudíž také věnovány následující poznámky. A právě tyto rysy a přístupy a ovšem i pokračující využívání a rozpracování předválečných zásad a pojmů této školy lze pak chápat i jako kulisy vymezující současnou pražskou scénu, jejíž obraz – jak snad lze doufat – má obecnější povahu; na něj se v následujícím stručně zaměří naše pozornost. Poznámky, které následují, se zakládají na různých zdrojích jak starších tak novějších, domácích i přespolních, mezi které patří i pohledy některých zahraničních lingvistů (např. Uhlenbeck); to vše však není v žádném případě zárukou, že nabízený obrázek nebude do značné míry subjektivní. Zároveň je třeba připomenout i to, že z původních členů předválečné Pražské školy zůstal naživu už jen prof. J. Vachek (tj. roku 1994), čímž je přímé svědectví a osobní kontinuita s dobou předválečnou velmi oslabena. A tak to, co se dnes nazývá Pražská škola, představuje seskupení lingvistů sdružené mj. pod názvem nedávno znovuzaloženého Cercle linguistique de Prague (Pražský lingvistický kroužek), které však zahrnuje zástupce několika poválečných generací žáků původních mistrů své profese, mezi kterými je třeba uvést především Viléma Mathesia, Vladimíra Skaličku, Bohuslava Havránka, Bohumila Trnku, Josefa Vachka a Romana Jakobsona. Dnešní škola pak tudíž zahrnuje, mimo jiné, takové lingvisty, jako P. Trost (†), P. Sgall, M. Dokulil, F. Daneš, J. Firbas, K. Horálek (†), K. Hausenblas, M. Komárek, J. Krámský, P. Novák, O. Leška a další.

Pohledy pražských lingvistů na hlavní stránky jazyka a odvozené oblasti jazykovědy se pokusíme představit v přehledném uspořádání s důrazem na jejich ucelenost, i když nutně krystalizovaly postupně a delší dobu. V následujícím si napřed všimneme různých aspektů JAZYKOVÉHO SYSTÉMU (*la langue*), zvl. *protikladu (opozice)*, distinkce *centrum-periferie*, *funkce*, *syntaktické vzorce* a *jazyková jednotka* několika druhů (tj. *foném*, *morfoném*, *pojmenování/nominace*, *lexém*, *idiom*, *promluva*) a souvisejících pojmů. V druhé části se zaměříme na takové aspekty TEXTU (čili *la parole*), jako je *závislost*, *funkce*, *valence*, *aktuální členění věty (funkční větná perspektiva)* a některé další otázky. Je třeba hned zkrátit zdůraznit,

že proti mentalistickým a spekulativním přístupům, často založeným jen na několika příkladech z jediného jazyka, jsou pražské přístupy zpravidla vysoce empirické a ústí v podrobné popisy a rozvedení postulovaných tezí. Omezenost rámce však nedovoluje soustředit pozornost na víc než na příspěvky v podstatě jen obecnělingvistické a slavistické; stranou tudíž zůstávají příspěvky dalších specializovaných větví Pražské školy.

2. Jazykový systém

V protikladu k Chomského pojmu *kompetence* (*competence*), kterou chápe v zásadě jako soubor pravidel jednotlivce a která tak signalizuje psychologickou i operační povahu čehosi, co se obvykle explicitně už neuvádí, zaujímají pražští lingvisté postoj odlišný. V návaznosti na de Saussura chápou *jazykový systém* nejen jako soubor pravidel individua, ale i jako hierarchizovaný depozitář všech stavebních kamenů jazyka, tj. slov, lexémů a dalších jednotek sdílených úhrnem mluvčích obecně, z nichž každý jednatel provádí svůj osobní výběr (nazývaný dnes idiolektem). I Chomského pojetí pravidel se cítí jako neadekvátní proto, že zahrnuje pouze pravidla gramatická, a ta je tudíž třeba doplňovat souborem funkcí a řadou dalších typů pravidel (sociolingvistických, pragmatických, sémantických a dalších), která jsou všechna založena na konvenci; žádné z těchto komplementárních „negramatických“ pravidel do jeho teorie se ovšem nevejde. V Praze i jinde i dnes se často pro stručnost nazývají normami.

I když tento obecný a tradiční pojem **normy** je třeba ještě dále a hlouběji zkoumat, zvláště co do jeho vztahu k pragmatice, a i když má už dnes zcela zjevnou a určitou vazbu i na komunikativní funkci, je třeba upozornit ještě na další souvislost. Normu lze také chápat jako **model** pro syntagmatické kombinace různého druhu v la parole. Toto užití termínu model se rozšířilo v posledních letech zvláště do syntaxe.

Zredukujeme-li však pojem **systému** na jeho podstatu, vidíme, že se zakládá na relacích mnoha druhů, které existují mezi jeho jednotkami (formami) a které jsou nejčastěji známé jako **protiklady (opozice)**; každá jazyková jednotka je pak vytvářena zcela jedinečným souborem protikladů. Zatímco de Saussure se je explicitně nikdy nepokoušel specifikovat, pokusili se o to předváleční Pražané a jejich zjištění natolik zobecněla, že vstoupila do běžného povědomí. Takto je zřejmě nejvíce známý Trubeckého soubor čtyř typů distinktivních protikladů, tj. *bilaterální-multilaterální*, *proporční-izolovaný*, *privativní-graduální-ekvipolentní* a *konstatní-neutralizovaný/neutralizovatelný*, danou oblast však zdaleka nevyčerpává. Jak on sám tak i další uvažovali ještě o mnoha dalších typech, jakými jsou např. *homogenní-heterogenní*, *disjunktivní-nedisjunktivní*, *lineární-nelineární*, *prostý-komplexní*, *konstantní-nekonstantní* či *lokalizovaný-nelokalizovaný* a vedle dobře dokumentované fonologie je vztahovali i oblastem dalším, zvl. morfologii, lexikologii a sémantice stejně tak jako k suprasegmentálnímu rozlišování tónovému či typologii. Jako jeden příklad za všechny tu poslouží známá Jakobsonova interpretace pádů (1936). Tento vývoj však šel ještě dál a vedl k nacházení i komplexních vztahů, korelací. Pokoušet se však zde vypočítávat všechny, které byly konstatovány a popsány (je jich na 40 případů), není dobře pro jejich početnost možné; dodejme, že korelací se míní takový pojem, který je složitější než relace (vztah), má blízko k opozici a závislosti a signalizuje systematický souvýskyt prvků, jednotek ap.

Právě z takovéto intelektuální na relaci založené orientace na rozklad struktur systému i textu do konečného a utříděného souboru vztahů povstala další a mocnější distinkce, která však došla svého plného rozpracování a vedla k jistým pozoruhodným důsledkům až po válce.

Tato distinkce **centrum-periferie** se dnes chápe spíše jako kontinuální, plynulá či postupná relace, resp. opozice na škále než jako protiklad o dvou hodnotách: zahrnuje to, co je na jedné straně obecně *bezpríznamové* a tedy i pravidelné, relativně častější, svou povahou primární či neodvozené a to, co je na druhé straně pak *příznakové* a tedy i často nepravidelné, relativně nižší frekvence a svou povahou sekundární a odvozené. Je samozřejmé, že tato distinkce, kterou lze pochopitelně aplikovat na všechny jazykové roviny, pak vykazuje i obdobnou distribuci *funkčního zatížení*: to, co je v jazyce centrální, ať to jsou fonémy, morfémy, lexémy či větné typy, má také vyšší funkční zatížení a naopak. Distinkce centrum-periferie se nepochybně vyvinula z vlivné myšlenky *potenciálnosti jazykových jevů*, kterou V. Mathesius formuloval ještě předtím, než vyšel de Saussureův Kurs (srov. více dál v 2).

V této souvislosti pak není nijak zvlášť důležité, zda se další vlivná a dnes často užívaná distinkce vynořující se z učení pražských lingvistů, distinkce *příznakovosti-bezpríznamovosti*, objevila před distinkcí centrum-periferie či až po ní. Důležité však je naproti tomu to, jaký je jejich vzájemný vztah. Pojem příznakovosti, který lze užít všude, kde lze zjistit aspoň binární protiklad, signalizuje přítomnost jazykového rysu ve formě (jednotce) či struktuře, a má tudíž prostou adiční, „součtovou“ povahu; svou podstatou se jeví tak obecný, že má téměř předteoretickou povahu. Tato jeho povaha pak snad také vysvětluje, proč se tak široce užívá, a to nejen v lingvistice.

Významný pražský termín a pojem **funkce** přivádí vývoj původně prostého pojmu relace k svému vyvrcholení. I když de Saussure tento termín užíval jen příležitostně, stal se dnes atributem hned několika lingvistických škol najednou. Představa funkce, s níž se lze v různých přístupech setkat ve více než jediném smyslu a vymezení, dokázala integrovat pod svůj společný rámec tradiční izolované a atomizované myšlení a nové vlivy a stimuly zvnějšku, které přináší sémiotika, totiž aspekty znaku. Proti kvazimatematičkému pohledu na *funkci* jako na *závislost* mezi funkcí nebo entitami, který zastává čelný představitel kodaňské školy L. Hjelmslev, je pražský přístup poněkud odlišný; zdůrazňuje, že funkční vztah je mezi entitou či jazykovou jednotkou a jinými jednotkami, anebo, a to spíš, mezi jednotkou nižšího řádu a jednotkou vyšší čili strukturou. Proto také se tento pohled vykládá jako *úloha* či *role*, kterou hraje prvek ve struktuře vyšší jednotky (původně jen ve fonologii, pod názvem *delimitativní funkce*), či v paradigmatu (*distinktivní funkce*) atd. I když základ pro tuto distinkci byl dán už v předválečné době a epoše Pražské školy, její hlavní vývoj, především v druhém smyslu a pod názvem **komunikativní funkce**, nastal až v době po druhé světové válce.

S oporou v dřívějších myšlenkách K. Bühlera, B. Malinowského a J. Mukařovského formuluje R. Jakobson svých šest komunikativních funkcí v r. 1960, a nabízí tak celý nový základ k funkčním pohledům a komplexnímu zkoumání jak mluvených tak psaných textů. Je třeba si přitom uvědomit, že důležitou složkou Jakobsonových funkcí jsou i aspekty sémiotické, z nichž právě pragmatický vystupuje do popředí (i když pod jinou nálepkou), čímž se opětovně podtrhává a potvrzuje celková sémiotická orientace pražských lingvistů. Další vývoj funkce v prvním smyslu, tj. distinktivní funkce, lze spatřovat v běžné dnešní dichotomii **strukturní funkce**, která se konstituuje víceméně přímou extrapolací z fonologie, a **nominativní (pojmenovací) funkce**, jež je těsně spjatá se sémiotickými aspekty jazykového pojmenování. Tak se dospívá ke komplementárnímu souboru funkcí v *langue* a *parole*, který v sobě integruje i vztah ke znaku, a tedy v konečném pohledu k mimojazykové realitě.

Jazykový systém se v Praze vždy chápal jako mj. utvářený z více **rovin**, z nichž každá má svou typickou jednotku. K vývoji pochopitelně došlo i zde. Zatímco na jedné straně pojmy fonologie a morfologie v zásadě (tj. až na určité rozpracování) zůstávají stejné jako před vál-

kou, potvrzuje se existence **lexikonu** (lexikologie) jako jedné z hlavních rovin jazyka a této rovině se také dostává komplexní teorie a popisu. Lze jen litovat, že myšlenka *mezirovin* spojujících vždy dvě sousední roviny, která zřejmě vyrostla z myšlenky existence *morfo(fo)nologie*, nebyla nikdy dovedena ke svému konci a realizována v komplexní teorii (známá je zvl. z přednášek V. Skaličky). Vedle čtyř tradičních rovin fonologie, morfologie, které se dostalo rozpracování především v oblasti *tvoreni slov*, a dále lexikonu a syntaxe se dospělo i k tomu, že zvláštní rovinu tvoří i *kolokace* vzhledem ke své specifické povaze i množství jazykových jednotek, kterých je více než v lexikonu.

Samotná rovina syntaktická se už dlouho pokládá za oblast, kterou specificky skládá více úrovní či rovin; nejznámější příklad tu představuje přístup spatřující tu tři roviny (Daneš 1964), v němž se gramatická struktura věty liší od její sémantické struktury a propoziční (či textové) organizace. Objevily se i pokusy postulovat rovinu subjektivního, zvláště evaluativního vyjadřování postojů individuálního mluvčího (Poldauf 1964), kterou lze očividně dnes řadit do pragmatiky. Občas se postuluje i rovina *diskurzu* či *hypersyntaxe*, která takto představuje první a rané pražské příspěvky k textové lingvistice. Dodejme, že myšlenka paralelnosti syntaktických struktur na různých úrovních, a to specificky i na úrovni struktury slova z hlediska vztahu jeho morfémů, známá pod názvem *hyposyntax* (Skalička), je jen logickým dovršením tohoto směru uvažování.

Pokud jde o **jazykové jednotky** vztahující se k těmto rovinám, byl tradiční repertoár zahrnující *foném*, *morfém*, *morfoném*, *lexém* (slovo) a *věta* rozšířen a dnes zahrnuje i nové jednotky lexikonu, roviny kolokací i syntaxe. Takto lexikologie operuje vedle tradičnějšího a povrchového slova a abstraktnějšího **lexému** i procesuálním a sémioticky zakotveným pojmem **pojmenování (nominace)**, který do lingvistiky zavedl V. Mathesius. Tento termín, explicitně spjatý s nominativní funkcí jazykových jednotek, zmiňovanou výše, ukazuje v první řadě na operační přístup k faktům a idejím, které mluvčí chce ztvárnit do slov ve větě. Protože mnohá pojmenování jsou ustálená, reprodukovatelná a opakovatelná, tvoří také řada z nich součást lexikonu mluvčího, resp. jeho slovní zásoby. Zahrnují v čistě statickém pohledu slova, resp. lexémy, ale také *frazémy* a *idiomy* i celý soubor neidiomatických kombinací, mezi něž patří i takové, která mají větnou povahu a které je proto obtížné nazývat lexémy (Filipec – Čermák 1985). Zatímco idiomy lze chápat jako anomální kombinace mnoha typů a je třeba je přitom vydělovat a identifikovat jen proti plnému pozadí všech paradigmatických a syntagmatických vztahů (jejich i jejich komponentů) v systému, vystupuje sémantický aspekt, u idiomů a frazémů jen jeden z mnoha, do popředí ve zpracování pojmenování v oblasti tvorby slov (Dokulil 1962). V této oblasti došlo k úspěšnému a jedinečnému pokusu o vytvoření onomaziologické teorie pojmenování, která vyústila i v přesvědčivý a podrobný popis celé oblasti; původní teorie se ukázala jako vlivná i v zahraničí a byla mimo jiné přeložena do polštiny. Obdobným způsobem došlo i k důsledné aplikaci teorie frazeologie a idiomatiky na popis, představený ve vícesvazkovém slovníku českých frazémů a idiomů.

K lexikálními jednotkám je třeba ještě poznamenat jednu věc. V dnešní době se už běžně počítá s tím, že slova, lexémy či idiomy mají svou inherentní a systémově zakotvenou kvalitu nazývanou *valencí*, která – ve slovníku přítomná jako jejich kombinatorický, syntagmatický potenciál – se realizuje, resp. aktualizuje v syntaktických operacích promluvy, tj. primárně ve výskytech v podobě věty. Tento důležitý pojem, původně se objevující výlučně v syntaxi, se stal základem zcela nového přístupu k syntaxi, k němuž se dostaneme však později.

V syntaxi se termín *promluva* (*utterance*, *vyskazivanje*, *Sprachäusserung*) užívá už od předválečných dob, i když se svého prvního většího rozpracování dočkal až po válce (Skalička